Eksepsjonelt om skader i bevegelsesapparatet

Roald Bar, red.

The IOC manual of sports injuries

An illustrated guide to the management of injuries in physical activity. 500 s, tab, ill. Chichester: Wiley-Blackwell, 2012.

Pris GBP 45
ISBN 978-0-470-67416-1

Siden den forrige utgaven kom i 2002, er den blitt oversatt til flere språk og har oppnådd stor internasjonal anerkjennelse. Den foreliggende utgaven er nå revidert, oppdatert og utvidet i samarbeid med et A-lag av internasjonale idrettsmedisinske forfattere. Teksten er holdt i et lett forståelig engelsk.

Målgruppen er ikke bare idrettsleger og -fysioterapeuter, men alle involverte i prosessen med vurdering eller behandling av skader som oppstår i forbindelse med idrett og fysisk aktivitet.

Forfatterne tar på en strukturert måte for seg forekomsten av akutte og langvarige plager fra muskel- og skjelettapparatet i forbindelse med fysisk aktivitet på alle prestasjonsnivåer. I tillegg beskriver de utførlig undersøkelse, diagnostikk, behandling og videre oppfølging av pasienten.

Boken består av 15 fagspesifikke kapitler. I de tre første kapitlene tar forfatterne på generelt grunnlag for seg de ulike vevsstrukturene i relasjon til trening og skade, behandling av idrettsskader (på kort og lang sikt, i tillegg til vurdering av risikofaktorer for (re-)skade) og skadeforebygging. Disse tre kapitlene er en enkel, men fullverdig innføring, slik at alle de ulike målgruppene får nok grunnlagskunnskap til selv å kunne være med i den medisinske tankegangen om hvorfor ulike tiltak gjøres, og hvorfor disse tiltakene er hensiktsmessige.

Deretter følger 12 regionsspesifikke kapitler som bokstavelig talt dekker alt fra topp til tå. I prinsippet følger alle de 12 kapitlene samme tredelte struktur. Del en omtaler de akutte skadene, del to de mer langvarige plagene og del tre rehabiliteringen. Del en og to inneholder hele den diagnostiske prosessen, inkludert fyldige beskrivelser av ulike tester og hvilke strukturer de ulike testene er ment for. Spesielt må jeg fremheve at det på den første siden av hver del er en tabell over alle inkluderte skader i tre kolonner: vanligst, sjeldnere og må ikke overses. Det andre er de utmerkede illustrasjonene til nærmest alle problemene som omtales. De er av stor pedagogisk verdi både for behandler, pasient og eventuelt andre involverte, slik at pasienten kan få en korrekt forståelse og dermed mer adekvat håndtering og oppfølging av plagene i rehabiliteringsperioden.

Når det gjelder omtalen av de enkelte strukturene, følger også disse samme mal. Først er det en omtale av skaden, gjerne med nyttige tips til den mindre erfarne diagnostiker, deretter følger momentene: symptomer og tegn, diagnose, behandling hos lege, behandling hos fysioterapeut og prognose. Kort, konsis og korrekt informasjon som likevel oppleves som utfyllende. Den tredje delen omhandler rehabilitering og er i mine øyne det eneste nevneverdige området for utviklingspotensial. Det blir for kort omtale av de ulike regionene. Spesielt savner jeg mer utførlig omtale av doseringsprinsipper for rehabilitering av ulike vevsstrukturer og skadetyper og en mer omfattende øvelsesbank.

Kort sagt, om du i noen grad jobber med skader i bevegelsesapparatet, er det ingen grunn til ikke å ha denne eksepsjonelt gode boken fysisk inne på kontoret ditt.

Lars-Petter Granan

Avdeling for fysikalsk medisin og rehabilitering
Klinikk for kirurgi og nevrofag
Oslo universitetssykehus, Ullevål

Vaksinologi

W. John W. Morrow, Nadeem A. Sheikh,
Clint S. Schmidt et al, red.

Vaccinology

Principles and practice. 540 s, tab, ill.
Chichester: Wiley-Blackwell, 2012.
Pris GBP 90
ISBN 978-1-4051-8574-5

Vaksinologi er en samlebetegnelse på alt som inngår i utviklingen av nye vaksiner. Målet er å beskrive hele prosessen, fra idéstadiet til markedsføringstillatelsen foreligger, og det skal gjennomføres massevaksinerings og oppfølging av sikkerhet i store befolkningsgrupper.

«Klassiske vaksiner» mot infeksjonssykdommer har fått relativt liten plass, selv om de brukes som eksempler. Vaksiner mot kreft, autoimmune sykdommer og Alzheimers sykdom er målet i mange av kapitlene, selv om hiv- og malariavaksiner og problemene rundt dem også trekkes frem flere steder.

Boken har sju deler. Det begynner med immunologien: ønsket om å påvirke både det medfødte, det humorale og det celledannede immunsystemet, hvilke prinsipper vi kan følge for å oppnå ønsket påvirkning, effekten av adjuvans og nytten av dyremodeller. Neste trinn er å finne de riktige antigenene gjennom bl.a. proteomikk og databasetilnærminger. Deretter må antigenene presenteres gjennom riktige formuleringer. Her beskrives levende, svekkede bakterievaksiner, virusliknende partikler som kan brukes til mye mer enn å oppnå immunitet mot virus, forskjellige levende vektorer som antigenene kan plasseres inn i, nukleinsyrevaksiner og kunstige antigenpresenterende celler. I kapitlet om leveringsystemer tar forfatterne for seg forskjellige måter å gi vaksiner på (i tillegg til vanlige injeksjoner), og hvordan samspillet mellom adjuvansutvikling og andre immunstimulerende prinsipper og leveringsmåte kan bidra til å målrette vaksinene og oppnå ønsket effekt. Et eget kapittel er viet legemiddelmyndighetene, illustrert med en del eksempler som viser likheter og forskjeller i tankegang og vurderinger hos Food and Drug Administration (FDA) i USA og European Medicines Agency (EMA) i Europa. Når det handler om evaluering av vaksineeffekt, beskriver man hvordan kliniske utprøvinger må tilpasses den effekten man ønsker å vise, og hvordan man kan komme frem til gode «surrogatendepunkter». Det kan være nødvendig når det ikke er praktisk mulig å teste det endelige målet, som livsforlengelse eller reduksjon i antall dødsfall, for eksempel fordi annen behandling ikke kan unnlates. Det siste kapitlet om immuniseringsstrategier omhandler massevaksinasjon, nytten av matematisk modellering og sikkerhetsaspekter.

Illustrasjonene i svart-hvitt er gode. Hvert kapittel er bygd opp som en selvstendig enhet, med meget fyldige referanselister. Alle som jobber med vaksiner eller vaksineutvikling vil sannsynligvis finne noen kapitler der de føler seg hjemme, og andre der innholdet er nytt og fremmed. Min opplevelse er at de kapitlene jeg «kunne ha skrevet selv», gir gode beskrivelser av feltet på et litt overordnet nivå. Det virker som om redaktørene har klart å velge forfattere med tilsvarende overblikk også på andre områder. Det gjør boken til et nyttig oppslagsverk for alle som jobber med vaksiner og vaksineutvikling, og som av og til har behov for å bevege seg utenfor den delen av feltet man selv har full oversikt over.

Hanne Nøkleby

Nasjonalt folkehelseinstitutt